

Preek over Genesis 1:6-8.

Dia 1

Vanmorgen de schepping van het gewelf, het firmament, de koepel, het uitspansel. Je vindt allerlei woorden in de bijbelvertalingen.

Wat stel je je er bij voor?

Bij uitleg van Genesis 1 is een betere vraag: wat stelde Israël zich hierbij voor?

Eerst even een andere vraag: wat stelde Israël zich voor bij 'aarde' in vers 1, en 'hemel en aarde' in vers 1?

Dia 2

Wij: denken bij aarde aan de aardbol, de planeet. Zo kenden zij dat nog niet natuurlijk.

Voor hen is aarde: wat geen zee is, het vaste land. De bodem onder je voeten.

En de hemel: dat is de lucht boven je hoofd. Hemel, uitspansel, firmament.

Hemel en aarde, dat is: wat je om je om je heen ziet, onder je en boven je.

Dia 3

In het begin schiep God hemel en aarde.

Dat is niet in onze termen: het universum, het heelal. Maar eerder: de grond waarop je staat, de lucht boven je hoofd. En dus per saldo ook: alles. Zo beginnen we elke kerkdienst. Onze hulp is in de naam van de HERE die hemel en aarde gemaakt heeft.

En soms wordt het in het Oude Testament nog iets uitgebreider gezegd: in zes dagen heeft de HERE de hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat erin is. Kortom alles.

Maar voor ons is dat alles nog wat groter geworden: wij kijken verder, we kijken het heelal in.

We kunnen van buiten de aarde de aardbol zien.

Maar we zeggen het even goed de bijbel na: alles heeft God gemaakt.

In vers 1 heb je dus – zoals ik het nu uitleg- niet een eerste stap: zeg maar de schepping van het heelal in grove vorm, hemel en aarde, woonplaats van God en van de mensen. Maar: het klinkt eerder zo: in het begin maakte God alles. Dat is de titel van het verhaal.

Luister maar hoe hij dat deed. En dan wordt het in de vertelling van zes opeenvolgende dagen uit de doeken gedaan hoe God die hemel en aarde gemaakt heeft..

Het begon donker en warrig, en chaotisch, het was compleet onleefbaar, onbewoonbaar voor ons mensen. Maar God is schepper, hij maakte er een bewoonbaar huis van voor ons en onze kinderen.

Hij sprak in op de duisternis en chaos van het begin en zei: het moet licht worden. en het werd licht. En hij duwde de duisternis terug naar de nacht, en het licht is de dag.

Op de tweede dag: hij duwde het water omhoog achter een koepel, die het tegenhoudt: hij noemde die koepel of dat gewelf de hemel. Zo maakte Hij de hemel.

En de aarde dan? Luister verder, op de derde dag: dan wordt het water beneden opzij geduwd en de aarde komt tevoorschijn, een plek om te staan, een plek om te zaaien en te oogsten.

Je merkt dat je hier in de bijbel een ander wereldbeeld tegen komt dan dat van ons.

Daar kun je een probleem van maken, maar je kunt ook zeggen: Als God spreekt en als Gods volk gaat belijden, dan is dat altijd natuurlijk (om verstaanbaar te zijn) in de taal en de beelden van je eigen tijd.

En daarbij gaat het niet om goed of fout, of om ouderwets dan wel modern, of om onwetenschappelijk tegenover wetenschappelijk verantwoord.

Dia 4

In alle tijden en alle talen zijn mensen er mee bezig hun plek te vinden en te duiden. En waar het m.i. in de tweede dag vooral om gaat, om een plek te vinden op een aarde te midden van bovenmenselijke machten, waar je soms bang voor wordt. De oervloed boven en onder.

Je moet als mens in alle eeuwen en in alle talen, altijd zien om te gaan met de dubbelzinnigheid van de schepping.

De schepping is ook bedreigend, en niet alleen maar fijn en prachtig.

Dat is het luxe vakantiegevoel dat ons bij het bijbellezen nog veel te veel dwars zit.

Als we het dan over de schepping hebben, dan gaan we meteen zwijmelen over hoe prachtig alles gemaakt is, en hoe fijn en hoe goed op elkaar afgestemd, en kijk eens naar die mooie kleuren.

Maar in het gewone leven heb je ook te maken met andere machten, die ook met de schepping gegeven zijn. We hebben te maken met donder en bliksem, letterlijk en figuurlijk. Verderop op onze planeet met aardbevingen, met tsunami's, dichterbij met kankercellen en met parasieten en virussen.

En ik weet niet precies hoe het zit, er is ook een vloek over de goede schepping uitgesproken, na de zondeval, doornen en distels die de akkers bevolken, maar die doornen en distels zijn eerder toch ook geschapen door God, de dood is ingetreden door onze los van God actie, maar ik denk toch dat ook roofdieren naar hun aard door God wild en goed geschapen zijn.

Hoe het precies zat, dat maakt de bijbel ook niet helemaal duidelijk.

Wat wel in het verhaal van Genesis doorschemert is dat er in deze schepping, ook als hij goed en zeer goed genoemd wordt, dat er ook duisternis is, elke nacht opnieuw, dat er ook chaos dreigt, achter het firmament, als de sluizen van het gewelf worden geopend en de aarde overspoeld wordt. Er is ook de chaos van den beginne, een oervloed die rusteloos en dreigend alles onbewoonbaar maakt.

Het goede, het zeer goede van de schepping, is dat God de dreiging beteugelt, dat de wateren worden weggeborgen achter het gewelf aan de hemel, dat God een grens stelt aan de wateren, zodat er te leven valt.

Dia 5

Luister naar de psalmen: 93:

Vast staat de wereld, zij wankelt niet,
en vast staat van oudsher uw troon,
u bent van alle eeuwicheden.

De stromen verheffen, HEER,
de stromen verheffen hun stem,

luid verheffen de stromen hun stem.
Maar boven het geraas van de wijde wateren,
van de machtige baren der zee,
is hoog in de hemel de machtige HEER.

Dia 6

Psalm 33:

Door het woord van de HEER is de hemel gemaakt,
door de adem van zijn mond het leger der sterren.
Hij verzamelt het zeewater en sluit het in,
hij bergt de oceanen in schatkamers weg.

Dia 7

Psalm 104:

U spant de hemel uit als een tentdoek
en bouwt op de wateren uw hoge zalen,
U hebt de aarde op pijlers vastgezet,
tot in eeuwigheid wankelt zij niet.
De oerzee bedekte haar als een kleed,
tot boven de bergen stonden de wateren.
Toen u dreigde, vluchtten zij weg,
toen uw donderstem klonk, stoven zij heen:
naar hoog in de bergen, naar diep in de dalen,
naar de plaatsen die u had bepaald.
U stelde een grens die zij niet overschrijden,
nooit weer zullen zij de aarde bedekken.

Misschien gaat dit over de zondvloed, maar dan in woorden die aan de schepping doen denken.

Dia 8

Duidelijk is dat de wereld vast staat, maar het is een wankel evenwicht, het kan ook maar zo verstoord worden, en dat de aarde vast staat is voor Israël niet allereerst een conclusie uit de bestudering van de schepping, maar een antwoord op de belofte van God.

Het is een geloofsbelijdenis omdat ze God als schepper hebben leren kennen, die opgewassen is tegen die oerkrachten waar wij soms toch nog bang voor worden.

Het is niet een conclusie uit een biologies, maar het is een geloofsreactie op de verzekering van God: ik ben je schepper, ik maak ruimte, kijk maar: ik duw het water weg, zodat het veilig opgeborgen is, en je hier vrijuit kunt ademen. Het woord van God zal de dreigende kant van de schepping altijd de baas blijven. Je hoeft niet bang te zijn.

De tweede dag: er komt ruimte in een dreigende wereld, ruimte onder een beschermende hemel.

Dia 9

Even tussendoor een detail: is het je opgevallen dat er bij de tweede dag niet gezegd wordt wat er telkens bij die andere dagen wel wordt gezegd: en God zag dat het goed was. Ik bedoel niet dat het niet goed was, maar ik attendeer er even op.

Dia 10

Dat het goed was krijg je pas te horen op de derde dag: en dan zelfs twee keer. Eerst als het water beneden ook naar de oceanen is geduwd en er behalve ruimte om te ademen nu ook vaste grond onder de voeten is gekomen. Dan klinkt het pas: God zag dat het goed was. Ik denk dat dit met terugwerkende kracht ook gaat over dat gewelf. Het werk op dag 2 en het eerste stuk van dag 3 zijn heel nauw met elkaar verbonden: het dreigende water krijgt zijn plek geweest, boven achter het firmament, en beneden in de oceanen. En zo is het goed.

Dia 11

Nu we het toch hebben over hoe de vertelling is opgezet, met al die refreinen: God spreekt, het gebeurt, het is goed, is het mooi om ook even te wijzen op een andere schematische opzet. Het gaat om zes scheppingsdagen. Het gaat dan van onbewoonbaar naar bewoonbaar.

Het begint met woest en ledig. Woest en doods. En het eindigt in 2:1 met hemel en aarde met al hun rijkdom.

Dia 12 (= dia 11)

De eerste drie dagen gaan vooral (niet helemaal maar vooral) over dat de woestheid wordt beteugeld: het duister wijkt, het water wordt terug geduwd naar boven en naar opzij.

De laatste drie dagen gaan over het terugdringen van de doodsheid, het opvullen van de ledigheid: de hemel wordt bevolkt met sterren, zon en maan, de zee krijgt bewoners in zeemonsters en vissen, en de lucht wordt bevolkt door miljoenen vogels, en tenslotte wordt de leegheid van de aarde opgevuld met dieren en mensen. Twee drietallen dus.

Dia 13

Maar binnen die drietallen is er ook overeenkomst tussen dag 1 en 4: licht en lichtdragers, dag 2 en 5: water boven en onder, en vogels en vissen, en dag 3 en 6: het droge komt te voorschijn en krijgt bewoners: mens en dier.

Daar zit iets poëtisch in die vormgeving. Hier wordt de schepping bezongen als loflied op de Schepper.

Dia 14

Maar nu even terug naar die dreigende wereld waarin we allemaal soms bang zijn en bekneeld raken en geen ruimte meer vinden om te ademen. Ik heb verteld dat je het scheppingsverhaal van Genesis 1 kunt lezen als een verhaal waarin God deze duistere machten hun plek wijst.

Maar je kunt dan natuurlijk gaan afvragen: waar komen die duistere krachten dan vandaan? Daar geeft Genesis geen antwoord op. Ik lees vers 1 als opschrift, als titel die dan nader wordt ontvouwen: alles wat je ziet, de grond waarop je staat, de hemel boven je hoofd, komt van God.

Nee, in het begin was dat nog niet zo: je had geen plek om te staan en geen lucht om te ademen. Nee, de aarde was woest en doods, en het was een baaierd van water en nog eens water.

Dia 15

Maar dan kun je de vraag stellen: waar komt die aarde van vers 2 met die oervloed en duisternis dan vandaan? Op die vraag geeft Genesis 1 geen antwoord. In Genesis 1 lijkt het een gegeven situatie.

Nu gelooft de christelijke kerk al vanouds in de zogeheten creatio ex nihilo. Schepping uit het niets.

Ik geloof daar ook in. De bijbel is daar duidelijk over in bijvoorbeeld Hebrreeën 11:3:

“Door geloof komen we tot het inzicht dat de wereld door het woord van God geordend is, dat dus het zichtbare is ontstaan uit het niet-zichtbare.”

Maar je kunt niet alles terug lezen in elk hoofdstuk.

De bijbel geeft een gevarieerd beeld over de schepping. De bijbel wordt veel spannender en veel interessanter en leuker als je ontdekt dat de bijbel zelf ook minder overzichtelijk en systematisch is dan je eigenlijk dacht.

En elke variant heeft zijn eigen bedoeling. In Genesis gaat het erom dat we erop leren vertrouwen dat het scheppende woord van God is opgewassen tegen elke dreigende kracht in de schepping.

Dia 16

Er zijn ook uitleggers die de aanwezigheid van die dreigende en chaotiserende krachten in vers 2 verklaren uit een zondeval in de geestelijke wereld, bij de engelen, die dan zou hebben plaatsgevonden tussen Genesis 1 vers 1 en vers 2. Dus: God schiep alles prima, hemel en aarde. Maar toen kwam er in de hemel een opstand tegen God en dat had als gevolg dat de aarde in onbalans raakte en in chaos. Maar God neemt de draad weer op en begint met puinruimen en maakt zo de aarde alsnog leefbaar voor de mens.

Dat is een interessante gedachte, alleen is mijn bezwaar ertegen dat je hier te veel wilt weten. Genesis zelf geeft geen aanleiding om zoiets te construeren.

Dia 17

Misschien is het beter het los te laten en de vraag een vraag te laten: ja, er is in de schepping iets dreigends, iets chaotiserends. Door de zondeval in Genesis 3 wordt dit weer in alle hevigheid over de schepping losgelaten, maar kennelijk zit het ook al op de een of andere manier om de een of andere reden ook al in deze schepping.

Misschien, u hoort wel, ik aarzel hierin, misschien kun je ook zeggen dat we de schepping maar ook de Schepper vaak te lieflijk en te eenzijdig als fijn willen ervaren en daarom ook zo afschilderen en daarom ons ook geen raad weten met de wat ruigere trekken van de schepping en, dat zou ik dan ook willen zeggen, de wat ruigere trekken van de Schepper. God in zijn majesteit, God in zijn oordeel, God in zijn verwoestende kracht. God als rechter, God als een verterend vuur. Als we deze trekken al tegen komen, dan duwen we die graag weg naar terug in het Oude Testament, dat was vroeger, dat was de wet... maar dat is net iets te makkelijk. Want onze God is volgens de brief aan de Hebreëen die we in het begin van de kerkdienst lezen, nog steeds een verterend vuur.

Dia 18

Chaos in de schepping? Ik weet niet precies hoe het zit en hoe het komt.

Ik weet wel dit uit Hebreëen 12:

“Destijds deed zijn stem de aarde beven, nu heeft hij deze belofte gedaan: ‘Nog eenmaal zal ik de aarde doen beven, en met de aarde ook de hemel.’ Met dat ‘nog eenmaal’ wordt bedoeld dat wat geschapen is, wankelt en verdwijnt, zodat alleen blijft wat onwankelbaar is. Laten we daarom het onwankelbare koninkrijk in dankbaarheid aanvaarden, om God zo te dienen dat hij er behagen in scheidt, met eerbied en ontzag. Onze God is een verterend vuur!”

De hele huidige schepping wordt hier als wankel en vergankelijk getypeerd.

Ik weet het allemaal niet zo precies meer in mijn leven. Maar ik ken Christus die onder de dreiging van drie uur pikzwarte duisternis is doorgedaan, en de aarde beefde toen hij de geest gaf.

Ik ken Christus die het vuur van de toorn van God heeft ondergaan en ons ervan bevrijd heeft.

Ik ken Christus door wie God deze wankelende aarde draagt van dag tot dag.

Dia 19

In diezelfde brief aan de Hebreëen staat over Christus:

“In hem schittert Gods luister, hij is zijn evenbeeld, hij schraagt de schepping met zijn machtig woord; hij heeft, na de reiniging van de zonden te hebben voltrokken, plaatsgenomen aan de rechterzijde van Gods hemelse majesteit.”

Hij schraagt de schepping met zijn machtig woord; dat is precies wat er in Genesis gebeurt: het machtige woord van God schraagt, dat wil zeggen ondersteunt die watermassa's daarboven. Zodat het allemaal niet in elkaar dondert.

Dia 20

Daar ben ik wel eens bang voor, dat alles in elkaar dondert, mijn eigen leven, dat van mijn kinderen, de kerk, de samenleving, Europa.

Maar ik lees Genesis en Hebreëen en ik hoor: hij schraagt de hele boel met zijn woord. En daar wil ik dan op vertrouwen.

De hele boel dondert nooit compleet in elkaar.

En als het al eens compleet ondersteboven wordt gekeerd, dan lees ik in Psalm 102, ook geciteerd in Hebreëen 1:

Dia 21

En Psalm 102 wordt dan op Christus toegepast:

‘In het begin hebt u, Heer, de aarde gegrondvest,
en de hemel is het werk van uw handen.
Zij zullen vergaan, maar u houdt stand,
ze zullen als een gewaad verslijten,
als een mantel zult u ze oprollen,
als een gewaad zullen ze worden verwisseld;
maar u blijft dezelfde, en uw jaren zullen geen einde nemen.’

En bij deze God, bij Christus, zijn we veilig, en bij hem mogen we inwonen. Nu op een wankele aarde, straks in een onwankelbaar koninkrijk.

Als we nu zo met Genesis bezig zijn, de schepping als overwinning op de chaos, op donkerte, ik hoop dat je het dan aangrijpt als houvast in je eigen leven.

Ik bedoel: het gaat nu niet om de vraag of je in de schepping of de evolutie gelooft. Daar gaat Genesis 1 niet over. Nee, het gaat erom of je je houvast wilt zoeken in de woorden van God, in de kracht van Gods belofte dat Hij deze wereld draagt, dus ook jouw wereld, waarin je vastgelopen bent, ook jouw schuld, en jouw duisternis, ook de zinloosheid waarin jij je zo vaak gevangen voelt, ook de wanhoop die jou bevangt als je in de knel zit, als je tegen het psychotische aan zit of er midden in zit. Geloof je dan in je Schepper, die met zijn woord de wateren achter het gewelf duwde om uiteindelijk ook voor jou weer ruimte te creëren, om vrij adem te halen?.

Dia 22

Dit is het perspectief dat de bijbel ons geeft: de God die gezegd heeft: er zij licht, die heeft het licht in de duisternis van ons hart laten schijnen. 2 Kor. 4.

De God die gezegd heeft: het dreigende water duw ik achter het gewelf, die God zal deze wankele aarde eens helemaal laten verdwijnen en er een onwankelbare aarde zonder enige dreiging voor terug geven, waar alle onbalans is overwonnen, waar de zee er niet meer is, ook die dreiging is dan compleet achterhaald.

Dia 23

Dan is er ruimte, om adem te halen, met volle teugen. Onder een open hemel. Een onwankelbaar koninkrijk. Ruimte. Veiligheid.

In Jezus' naam, amen.